

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
NICHOLAS EMILIOU
esitatud 5. oktoobril 2023¹

Kohtuasi C-283/21

VA

versus

**Deutsche Rentenversicherung Bund,
menetlusse kaasatud isik:
RB**

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Landessozialgericht Nordrhein-Westfalen
(Nordrhein-Westfaleni liidumaa kõrgeim sotsiaalkohus, Saksamaa))

Eelotsusetaotlus – Võõrtöötajate sotsiaalkindlustus –
Sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimine – Määrus (EÜ) nr 987/2009 – Artikli 44
lõige 2 – Kohaldamisala – Invaliidsushüvitised – Arvutamine – Teistes liikmesriikides
täitunud „lapsekasvatusperioodide“ arvessevõtmine – Tingimused – ELTL artikkel 21 –
Kodanike vaba liikumine

I. Sissejuhatus

1. Liidu kodanikud võivad oma elu jooksul elada ja töötada eri liikmesriikides. Samuti võivad nad teha „karjääripause“ ja pühendada aega oma laste kasvatamisele. Isik võib alustada ametialast karjääri ühes liikmesriigis (edaspidi „liikmesriik A“), seejärel töötamise katkestada, et kasvatada oma lapsi teises liikmesriigis (edaspidi „liikmesriik B“), ning seejärel jätkata karjääri liikmesriigis A. Kas sellises olukorras kohustab liidu õigus liikmesriiki A kohaldama asjasse puutuvale isikule pensioni määramisel oma õigusnorme liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatusperioodidele“ ja võtma neid arvesse, nagu need oleks täitunud tema territooriumil?

¹ Algkeel: inglise.

2. Sellele küsimusele keskendusid kohtuasjad, milles tehti kohtuotsused Elsen², Kauer³ ja Reichel-Albert⁴ seoses määruse (EMÜ) nr 1408/71 kohaldamisega⁵, mis on tühistatud ja asendatud määrustega (EÜ) nr 883/2004⁶ ja nr 987/2009⁷, ning seda küsimust käsitleti ka hiljutises kohtuotsuses Pensionsversicherungsanstalt (välismaal täitunud lapsekasvatuseperioodid)⁸, mis samamoodi nagu käesolev kohtuasi puudutas olukorda, mida reguleerisid kaks viimati nimetatud määrust.

3. Kohtuotsuses Pensionsversicherungsanstalt leidis Euroopa Kohus, et kuigi liidu seadusandja oli vastu võtnud konkreetse sätte selle kohta, et liikmesriik A võtab arvesse liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatuseperioode“, nimelt määruse nr 987/2009 artikli 44 lõike 2, ei ole see säte ainus kohaldatav õigusnorm. Seega oli jätkuvalt asjakohane õiguslik lahendus, mille ta oli välja töötanud määruse nr 1408/71 kohaldamise kontekstis ajal, mil liidu seadusandja ei olnud veel selles küsimuses ühtegi õigusnormi kehtestanud. Sellele tuginedes leidis ta, et olukorras, kus määruse nr 987/2009 artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimused ei olnud täidetud, mistõttu asjasse puutuv isik ei saanud sellele sättelegi tugineda, oli liikmesriik A sellegipoolest liidu kodanike liikumist kaitsva ELTL artikli 21 alusel kohustatud kohaldama oma õigusnorme liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatuseperioodidele“ ja käsitama neid nii, nagu need oleks täitunud tema territooriumil, niikaua kui need olid „piisavalt seotud“ asjasse puutuval isikul selles liikmesriigis täitunud „kindlustusperioodidega“. Selline oleks olukord juhul, kui isik oleks nii enne kui ka pärast liikmesriiki B elama asumist töötanud ja teinud sissemaksid üksnes liikmesriigis A.⁹

4. Põhikohtuasjas on siiski tegemist mõnevõrra teistsuguse olukorraga. Perioodid, mida minu hinnangul saab samastada „kindlustusperioodidega“, täitusid põhikohtuasja kaebaja VA puhul Saksamaal nii enne kui ka pärast seda, kui ta kasvas oma lapsi Madalmaades. Küll aga hakkas ta tegema sissemaksid Saksamaa kohustuslikku pensionikindlustussüsteemi alles mitu aastat pärast seda, kui ta oli lakanud pühendumast oma laste kasvatamisele.

5. Nendel asjaoludel on käesoleva kohtuasja põhiküsimus see, kas Euroopa Kohtu praktikas välja kujunenud „piisava seose“ kriteerium on täidetud olukorras, kus asjasse puutuv isik ei ole teinud sissemaksid liikmesriigi A kohustuslikku pensionikindlustussüsteemi enne seda, kui ta pühendus laste kasvatamisele liikmesriigis B. Nagu ma allpool selgitan, olen arvamusel, et sellele küsimusele tuleb vastata jaatavalt. Tõepoolest, minu hinnangul ei välista see asjaolu iseenesest „piisava seose“ tõendamist liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatuseperioodide“ ja liikmesriigis A täitunud „kindlustusperioodide“ vahel.

² 23. novembri 2000. aasta kohtuotsus (C-135/99, EU:C:2000:647; edaspidi „kohtuotsus Elsen“).

³ 7. veebruari 2002. aasta kohtuotsus (C-28/00, EU:C:2002:82; edaspidi „kohtuotsus Kauer“).

⁴ 19. juuli 2012. aasta kohtuotsus (C-522/10, EU:C:2012:475; edaspidi „kohtuotsus Reichel-Albert“).

⁵ Nõukogu 14. juuni 1971. aasta määrus sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate ja nende pereliikmete suhtes (EÜT 1971, L 149, lk 2; ELT eriväljaanne 05/01, lk 35).

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta (ELT 2004, L 166, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 72, ja parandus ELT 2009, L 202, lk 90).

⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta määrus, milles sätestatakse määruse (EÜ) nr 883/2004 (sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta) rakendamise kord (ELT 2009, L 284, lk 1).

⁸ 7. juuli 2022. aasta kohtuotsus (C-576/20, EU:C:2022:525; edaspidi „kohtuotsus Pensionsversicherungsanstalt“).

⁹ *Ibid.*, punkt 63.

II. Õiguslik raamistik

A. Euroopa Liidu õigus

1. Määrus nr 883/2004

6. Määruse nr 883/2004 II jaotises „Kohaldatava õiguse kindlaksmääramine“ asub muu hulgas artikkel 11, milles on sätestatud:

„1. Käesoleva määruse reguleerimisalasse kuuluvate isikute suhtes kohaldatakse üksnes ühe liikmesriigi õigusakte. Sellised õigusaktid määratakse kindlaks kooskõlas käesoleva jaotisega.

[...]

3. Arvestades artiklites 12–16 sätestatud:

a) liikmesriigis töötava või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutseva isiku suhtes kohaldatakse selle liikmesriigi õigusakte[;]

[...]

e) iga muu isiku suhtes, kelle suhtes ei kehti punktid a–d, kohaldatakse elukohajärgse liikmesriigi õigusakte, ilma et see piiraks teiste käesoleva määruse sätete kohaldamist, millega talle tagatakse hüvitised ühe või mitme muu liikmesriigi õigusaktide alusel.

[...]“.

2. Määrus nr 987/2009

7. Määrus nr 987/2009 kehtestab määruse nr 883/2004 artikli 89 kohaselt viimase rakendamise korra.

8. Määruse nr 987/2009 põhjenduses 14 on märgitud:

„Mõned konkreetset eeskirjad ja menetlused on vajalikud, et määrata kindlaks kohaldatavad õigusaktid, et võtta arvesse perioodid, mille jooksul kindlustatud isik on pühendunud laste kasvatamisele erinevates liikmesriikides.“

9. Selle määruse artiklis 44 on täpsustatud:

„1. Käesolevas artiklis tähendab „lapse kasvatamise aeg“ perioodi, mis võetakse arvesse pensioni määramisel liikmesriigi pensioniseaduse alusel või mis annab lisapensioni sõnaselgelt väljendatud põhjusel, et isik on kasvanud last, sõltumata nende perioodide arvutamiseks kasutatavast meetodist ja sellest, kas need omandatakse lapse kasvatamise ajal või kinnitatakse need tagasiulatuvalt.

2. Kui [määruse nr 883/2004] II jaotise kohaselt pädeva liikmesriigi õigusaktides ei võeta arvesse lapse kasvatamise perioodi, on selle liikmesriigi asutus, kelle õigusaktid olid vastavalt [määruse

nr 883/2004] II jaotisele kohaldatavad asjaomase isiku suhtes sel põhjusel, et isik töötas või tegeles ettevõtlusega kuupäevani, mil nende õigusaktide alusel algas lapse kasvatamise periood, mida asjaomase lapse puhul arvesse võetakse, jätkuvalt kohustatud arvestama seda perioodi lapse kasvatamise perioodina tema kohaldatavate õigusaktide kohaselt, nagu oleks selline lapse kasvatamine toimunud tema territooriumil.

[...]“.

B. Liikmesriigi õigus

10. Sotsiaalkindlustusseadustiku kuuenda osa (Sozialgesetzbuch (SGB) Sechstes Buch; edaspidi „SGB VI“), 28. novembri 2018. aasta seadusega (BGBl. I, lk 2016) muudetud redaktsioonis, §-s 56 on sätestatud:

„(1) Lapsekasvatuseperiood on lapse eest hoolitsemise aeg kuni lapse kolmeaastaseks saamiseni. Lapsekasvatuseperioodi võetakse arvesse ühel vanematest [...], kui

1. last kasvatatakse asjaomasel ajal see vanem;

2. lapse kasvatamine toimus Saksamaa Liitvabariigi territooriumil või on sellega võrdsustatud ja

3. sellel vanemal ei ole arvessevõtmise välistatud.

[...]

(3) Lapse kasvatamine on toimunud Saksamaa Liitvabariigi territooriumil, kui last kasvatav vanem elas seal alaliselt koos lapsega. Lapse kasvatamine loetakse toimunuks Saksamaa Liitvabariigi territooriumil, kui last kasvatav vanem elas koos oma lapsega alaliselt välismaal ja tegi seal töötajana või ettevõtlusega tegelemise tõttu lapse kasvatamise ajal või vahetult enne lapse sündi kohustuslikke sissemaksid [...].

[...]

(5) Lapsekasvatuseperiood hakkab kulgema sünnikuu lõpust ja lõppeb 36 kalendrikuu möödumisel [...].“

11. SGB VI 23. juuni 2014. aasta seadusega (BGBl. I, lk 787) muudetud redaktsioonis § 249 lõikes 1 on sätestatud:

„Lapsekasvatuseperiood lõppeb enne 1. jaanuari 1992 sündinud lapse puhul lapse sünnikuu lõpust 24 kalendrikuu möödumisel.“

III. Faktilised asjaolud, menetlus liikmesriigis ja eelotsuse küsimused

12. Põhikohtuasja kaebaja VA on 1958. aastal sündinud Saksamaa kodanik. Aastatel 1962–2010 elas ta Aachenist (Saksamaa) umbes 5 km kaugusel asuvas Vaalsi linnas (Madalmaad).¹⁰ Seal elades käis ta koolis Aachenis ja 1975. aasta augustis alustas ta seal riiklikult tunnustatud kasvataja kutse omandamist.

13. VA alustas 1. augustil 1978 üheaastast praktikat Aachenis asuvas lasteaias. Üldjuhul oleks seda aastat käsitatud töötamisperioodina Saksamaal, mille suhtes oleks kohaldatud kohustuslikku kindlustust. Kuivõrd aga tasustatavaid kohti ei olnud piisavalt, siis läbis ta praktika, ilma et ta oleks selle eest tasu saanud, ja tema suhtes seda kindlustust ei kohaldatud. Seega ei teinud ta sissemakseid Saksamaa kohustuslikku pensionikindlustusskeemi.

14. Kui VA praktika 1979. aasta augustis lõppes, jätkas ta riiklikult tunnustatud kasvataja kutse omandamist Aachenis ja sai *Fachhochschulreife* (rakenduslik kõrgharidus), kusjuures ta elas jätkuvalt Madalmaades. Pärast seda, kui tema väljaõpe 1980. aasta juulis läbi sai, ei tegelenud ta kutsetegevusega ei Saksamaal ega Madalmaades.

15. Seejärel sündis VA-l kaks last. Nende sündimise ajaks ei olnud VA teinud sissemakseid Saksamaa kohustuslikku pensionikindlustussüsteemi. Ta kasvas oma lapsi Madalmaades.

16. Ajavahemikul 1993. aasta septembrist kuni 1995. aasta augustini ja seejärel 1999. aasta aprillist kuni 2012. aasta oktoobrini töötas ta Saksamaal. Kuna tema tööd käsitati Saksa õigusnormide kohaselt „vähe tasustatud tööna“, oli see kohustuslikust kindlustusest vabastatud.

17. VA kolis tagasi Saksamaale 2010. aastal. Pärast 2012. aasta oktoobrit hakkas ta tegelema tasuvama tööga ja tema suhtes hakati kohaldama kohustuslikku kindlustust. Ta hakkas tegema sissemakseid Saksamaa kohustuslikku pensionikindlustusskeemi.

18. Alates 2018. aasta märtsist on VA saanud Saksamaalt pensioni täieliku töövõimetuse tõttu. Selle pensioni arvutamisel leidis põhikohtuasja vastustaja, Deutsche Rentenversicherung Bund (Saksamaa föderaalne pensionikindlustusasutus), et lisaks ajavahemikele, mil VA tegi sissemakseid Saksamaa kohustuslikku pensionikindlustusskeemi (alates 2012. aastast), hõlmasid asjasse puutuvad ajavahemikud ka aega, mil ta läbis Saksamaal kutsealast koolitust (ajavahemikul 1975. aasta augustist kuni 1978. aasta juulini ja 1979. aasta augustist kuni 1980. aasta juulini), ning „lapsekasvatuseperioodi“ 1. aprillist kuni 1. juunini 1999, mille jooksul ka kasvas Madalmaades oma lapsi, töötades samal ajal Saksamaal (ilma et tema suhtes oleks kohaldatud kohustuslikku kindlustust).

19. VA väidab, et Deutsche Rentenversicherung Bund jättis asjasse puutuva ajavahemikuna arvesse võtmata „lapsekasvatuseperioodi“ Madalmaades 15. novembrist 1986 kuni 31. märtsini 1999, mille ajal ta ei töötanud (edaspidi „vaidlusalused ajavahemikud“). Ta vaidlustas selle keeldumise esimese astme kohtus. Tema kaebust ei rahuldatud.

20. VA kaebas esimese astme kohtu otsuse edasi Landessozialgericht Nordrhein-Westfalenisse (Nordrhein-Westfaleni liidumaa kõrgeim sotsiaalkohus, Saksamaa).

¹⁰ Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et aastatel 1962–1975 elas VA aeg-ajalt Madalmaades. Alaliselt hakkas ta seal elama 1975. aastal.

21. Nimetatud kohus leiab, et asjaolu, et VA kahte last ei kasvatatud vaidlusalustel ajavahemikel Saksamaal, välistab nende ajavahemike arvessevõtmise SGB VI § 56 lõike 3 esimese lause alusel. Samuti ei kuulu vaidlusalused ajavahemikud SGB VI § 56 lõike 3 teise lause kohaldamisalasse, sest selleks oleks VA pidanud koos oma lastega elama alaliselt välisriigis ja ta oleks pidanud seal lapse kasvatamise ajal või vahetult enne lapse sünni tegema kohustuslikke sissemaksid Saksamaale seoses sellega, et ta tegutses välismaal (seega Madalmaades) töötajana või tegeles ettevõtlusega. Samuti rõhutab ta, et määruse nr 987/2009 artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimused ei ole täidetud, sest laste sündimise ajal, kui vaidlusalused ajavahemikud hakkasid kulgema, ei töötanud VA Saksamaal ega tegelenud seal ettevõtlusega.

22. Seega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas Euroopa Kohtu otsustest, mille seas on muu hulgas kohtuotsus Reichel-Albert, lähtudes peab Deutsche Rentenversicherung Bund võtma VA-le pensioni määramisel vaidlusaluseid ajavahemikke arvesse, arvestades seda, et esinevad teatud tegurid, mis viitavad „piisava seose“ olemasolule ELTL artikli 21 alusel. Sellega seoses märgib ta, et ühelt poolt erineb VA olukord sellest, mille põhjal tehti nimetatud kohtuotsus: tõepoolest, enne oma laste sünni ei olnud VA Saksamaal *üldse* kohustuslikus korras kindlustatud. Seetõttu ei teinud ta selles liikmesriigis sissemaksid kohustuslikku pensionikindlustuskeemi. Lisaks sellele ei olnud tegemist sellega, et ta kolis teise liikmesriiki (Madalmaadesse), sest tegelikult elas ta seal alaliselt.

23. Teiselt poolt toob ta esile, et kogu VA tööalane tegevus on seotud Saksamaaga, et ta käis koolis üksnes Saksamaal, et ta läbis Saksamaal üheaastase praktika – millele oleks kohaldatud kohustuslikku kindlustust, kui ei oleks olnud tegemist asjaoluga, et asjaomasel ajal ei olnud saadaval piisaval arvul tasustatud praktikakohti – ning et ülejäänud aastad, mille jooksul VA kutsealast koolitust läbis, olid registreeritud „pensionioiguste arvutamisel arvesse võetavate perioodidena“. Lisaks sellele käisid VA lapsed koolis Saksamaal ja ta kolis oma perega Madalmaadesse Saksamaa piirile väga lähedale.

24. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib nende asjaolude põhjal teada, kas asjaolu, et vaidlusaluseid ajavahemikke ei võeta riigisiseste õigusnormide alusel arvesse, on kooskõlas ELTL artikliga 21.

25. Neil asjaoludel otsustas Landessozialgericht Nordrhein-Westfalen (Nordrhein-Westfaleni liidumaa kõrgeim sotsiaalkohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas vastavalt Madalmaade õigusaktidele – kui [määruse nr 883/2004] II jaotise kohaselt pädeva liikmesriigi õigusaktidele – võetakse „lapse kasvatamise aega“ [määruse nr 987/2009] artikli 44 lõike 2 tähenduses sel viisil arvesse, et lapsekasvatuseperiood Madalmaades annab pelgalt elamisperioodina pensionioiguse?

2. Kui vastus esimesele küsimusele on eitav:

kas siis tuleb [määruse nr 987/2009] [artikli] 44 lõiget 2 – Euroopa Kohtu otsuste [Elsen] ja [Reichel-Albert] edasiarendamise teel – tõlgendada laialt, mille kohaselt peab pädev liikmesriik ka siis lapse kasvatamise aega arvesse võtma, kui last kasvataval isikul on küll enne ja pärast lapse kasvatamist õppimise või töötamise tõttu ainult selle [liikmes]riigi süsteemis pensionioiguste arvutamisel arvesse võetavad perioodid, kuid ta ei ole vahetult enne ega pärast lapse kasvatamist sellesse süsteemi maksid teinud?“

26. 23. aprilli 2021. aasta eelotsusetaotlus registreeriti Euroopa Kohtu kantseleis 4. mail 2021. Kirjalikud seisukohad on esitanud Saksamaa, Tšehhi ja Madalmaade valitsus ning Euroopa Komisjon. Samad huvitatud isikud peale Tšehhi valitsuse osalesid kohtuistungil, mis toimus 11. mail 2023.

IV. Analüüs

27. Pensioni arvutamisel¹¹ tuginevad liikmesriikide pädevad asutused tavaliselt asjasse puutuval isikul täitunud „kindlustusperioodide“ või „elamisperioodide“ arvule¹². Lähtudes määruste nr 883/2004 ja nr 987/2009 üldisest eesmärgist, milleks on „rajada üksnes koordineerimissüsteem“ ja seega austada riigisiseste sotsiaalkindlustussüsteemide erijooni,¹³ on see, mis läheb arvesse „kindlustusperioodi“ või „elamisperioodina“ või mida võib selliste perioodidega samastada, iga liikmesriigi otsustada,¹⁴ tingimusel et nende õigusaktid on kooskõlas ELTL isikute vaba liikumist puudutavate sätete, eelkõige ELTL artikliga 21¹⁵.

28. Mõnes liikmesriigis – aga mitte kõigis – on sätestatud, et „lapsekasvatusperioodid“ võrdsustatakse „kindlustusperioodi“ või „elamisperioodiga“ ja neid võetakse seetõttu pensioni määramisel arvesse.

29. Selles kontekstis kehtestatakse määruse nr 987/2009 artikli 44 lõikega 2 erinorm, mille eesmärk on olukorras, mille puhul isik on töötanud ja kasvatanud oma lapsi eri liikmesriikides, määrata kindlaks tingimused, mille puhul liikmesriik A (liikmesriik, milles isik on töötanud) peab kohaldama oma õigusnorme liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatusperioodidele“, ning mis kohustab sel juhul kohtlema neid perioode nii, nagu nad oleks täitunud liikmesriigis A.¹⁶ See liikmesriigi A pädevus on liikmesriigi B pädevuse suhtes täiendav. Liikmesriigi A kohustus kohaldada liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatusperioodidele“ oma õigusakte on kohaldatav üksnes siis, kui liikmesriigi B õigusaktid ei võimalda lapsekasvatusperioode arvesse võtta.

30. Nagu Tšehhi valitsus selgitab, ei ole määruse nr 987/2009 artikli 44 lõike 2 eesmärk tagada, et hüvitise saajale kohaldatakse tema suhtes kõige soodsamaid õigusakte, ega seada liikmesriikidele kohustust võtta oma õigusaktide kohaselt „lapsekasvatusperioode“ arvesse kui asjasse puutuvaid „kindlustusperioode“ või „elamisperioode“: pigem on selle eesmärk vältida olukorda, milles selliseid perioode ei võeta liikmesriigi õigusaktide kohaselt arvesse üksnes seetõttu, et need leidsid aset teises liikmesriigis. Selles mõttes peegeldab see säte võrdse kohtlemise üldpõhimõtet, mida määruse nr 883/2004 artikkel 5 püüab kodifitseerida¹⁷ ja mis tuleneb otseselt ELTL artiklist 21.

¹¹ Määruse nr 883/2004 artikli 1 punkti w kohaselt on mõiste „pension“ määratletud nii, et see hõlmab „lisaks pensionitele ühekordseid hüvitisi, millega neid võidakse asendada, ja sissemaksete tagasimaksete vormis makseid ning III jaotise sätete alusel ümberhindamise alusel suurendamisi või täiendavaid toetusi“. See hõlmab selliste töövõimetushüvitiste andmist, millele VA väidab endal käesolevas asjas õiguse olevat (vt 4. peatükk „Invaliidsushüvitised“). Vt ka selle määruse artikli 3 lõike 1 punkt c, milles selgitatakse, et seda õigusakti ei kohaldata mitte üksnes vanadushüvitistele, vaid ka invaliidsushüvitistele.

¹² Vt *in casu* määruse nr 883/2004 artikkel 45, milles selgitatakse, et liikmesriigi õigusaktid võivad seada invaliidsushüvitiste saamise õiguse omandamise, säilitamise või ennistamise sõltuvusse kindlustus- või elamisperioodide täitumisest.

¹³ Vt muu hulgas määruse nr 883/2004 põhjendus 4.

¹⁴ Vt mõistete „kindlustusperiood“ ja „elamisperiood“ määratlusi vastavalt määruse nr 883/2004 artikli 1 punktides t ja v. Kumbki mõiste määratletakse, viidates „õigusaktide[le], mille kohaselt [need] on täitunud või loetakse täitunuks“.

¹⁵ Vt kohtuotsus Pensionsversicherungsanstalt (punkt 49 ja seal viidatud kohtupraktika).

¹⁶ Konkreetsetl tähendab see seda, et niivõrd, kui liikmesriigi õigusaktid üldiselt võimaldavad „lapsekasvatusperioodide“ arvesse võtmist pensioni määramisel, ei saa need õigusaktid kohelda ühes või mitmes teises liikmesriigis täitunud „lapsekasvatusperioode“ erinevalt neist, mis on täitunud selles riigis.

¹⁷ Vt selle kohta ka viimati nimetatud määruse põhjendus 5.

31. Nagu ma selgitasin oma ettepanekus kohtuasjas Pensionsversicherungsanstalt,¹⁸ sõltub see, kas liikmesriigi A õigusaktid on määruse nr 987/2009 artikli 44 lõike 2 kohaselt kohaldatavad liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatuseperioodidele“, sellest, kas järgmised kolm tingimust on kumulatiivselt täidetud:

- liikmesriigi B õigusaktide kohaselt „lapsekasvatuseperioode“ arvesse ei võeta;
- liikmesriigi A õigusaktid olid varem asjaomase isiku suhtes kohaldatavad põhjusel, et see isik töötas selles liikmesriigis või tegeles seal ettevõtlusega, ning
- liikmesriigi A õigusaktid olid selle isiku suhtes kohaldatavad ka päeval, kui asjasse puutuvat „lapsekasvatuseperioodi“ hakati selle õiguse kohaselt arvesse võtma¹⁹.

32. Toimikus oleva teabe ja eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgituste põhjal saan aru, et VA ei täida eespool sõnastatud teist ja kolmandat tingimust, sest ta ei töötanud ega tegelenud liikmesriigis A (Saksamaa) ettevõtlusega ja seega ei teinud enne oma laste sündimist sissemakseid Saksamaa kohustuslikku pensionikindlustusskeemi, kuigi ta tegelikult läbis Saksamaal kutsealase koolituse ja üheaastase praktika lasteaias.

33. Sellegipoolest märgin, et kohtuotsuses Pensionsversicherungsanstalt leidis Euroopa Kohus, et määruse nr 987/2009 artikli 44 lõige 2 ei ole „ainus säte, mis reguleerib [...] lapsekasvatuseperioodide arvessevõtmist“.²⁰ Ka nimetatud kohtuasjas asjasse puutuv isik ei täitnud eespool punktis 31 välja toodud kolmandat tingimust (küll aga teise). Nagu ma juba käesoleva ettepaneku punktis 3 märkisin, leidis Euroopa Kohus, et kuigi nimetatud isik ei saanud nendel asjaoludel tugineda määruse nr 987/2009 artikli 44 lõikele 2, pidi liikmesriik A ikkagi kohaldama oma õigusnorme liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatuseperioodidele“ ja võtma neid perioode arvesse nii, nagu need oleks täitunud tema territooriumil. Ta põhjendas seda ELTL artikliga 21 ja asjaoluga, et nende perioodide ning liikmesriigis A täitunud „kindlustusperioodide“ (*in casu*, töötamise või ettevõtlusega tegelemise perioodide) vahel esines „piisav seos“.²¹

34. Sellest kohtuotsusest tulenevalt tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu teist küsimust mõista nii, et sellega soovitakse sisuliselt teada, kas „piisava seose“ kriteerium, mille Euroopa Kohus kujundas oma kohtupraktikas, tuginedes mitte määruse nr 987/2009 artikli 44 lõikele 2, vaid ELTL artiklile 21, on täidetud sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sellega seotud kahtlused tulenevad asjaolust, et erinevalt nende kohtuasjade kaebajate olukorrast, milles tehti kohtuotsused Elsen, Kauer, Reichel-Albert ja Pensionsversicherungsanstalt, milles Euroopa Kohus leidis, et selline „piisav seos“ on olemas, ei teinud VA *üldse* sissemakseid Saksamaa kohustuslikku pensionikindlustusskeemi ning samuti ei ole võimalik käsitada teda selle liikmesriigi õigusaktide kohaselt nõnda, et enne oma laste kasvatamist Madalmaades ta „töötas“ või „tegeles ettevõtlusega“ Saksamaal.

35. Selgitan, miks minu arvates ei vabasta see asjaolu iseenesest liikmesriiki A (Saksamaa) kohustusest kohaldada oma õigusakte liikmesriigis B (Madalmaad) täitunud „lapsekasvatuseperioodidele“. Enne selle küsimuse käsitlemist vastan aga esimesele küsimusele, mis puudutab eespool punktis 31 välja toodud esimese tingimuse tõlgendamist, nimelt et

¹⁸ C-576/20, EU:C:2022:75, punkt 32.

¹⁹ Kõrvalmärkusena olgu lisatud, et määruse nr 987/2009 artikli 44 lõikes 3 on sätestatud, et selle artikli lõiget 2 ei kohaldata, kui asjaomase isiku suhtes kohaldatakse või hakatakse kohaldama *muu* liikmesriigi õigusakte isiku töö või ettevõtluse tõttu.

²⁰ Vt kohtuotsus Pensionsversicherungsanstalt (punkt 55).

²¹ *Ibid.*, punkt 66.

liikmesriigil A tekiks selline kohustus, ei või liikmesriigi B õigusaktide kohaselt „lapsekasvatuseperioode“ arvesse võtta. Sellega seoses märkin, et komisjon väidab, et see küsimus ei ole praegusel juhul kuidagi asjakohane, kuivõrd määruse nr 987/2009 artikli 44 lõikes 2 sätestatud teine ja kolmas tingimus ei ole nagunii täidetud. Olen nõus, et põhikohtuasjas ei saa VA tugineda nimetatud sättele. Küll aga ei tähenda see minu hinnangul, et küsimus, kas liikmesriik B (praegusel juhul Madalmaad) on jätnud vaidlusalused ajavahemikud arvesse võtmata, ei puutu asjasse. Tõepoolest, leian, et olukorras, kus määrused nr 883/2004 ja nr 987/2009 on *ratione temporis* kohaldatavad (nagu see praegusel juhul on), on määruse nr 987/2009 artikli 44 lõikes 2 nimetatud esimene tingimus *mutatis mutandis* kohaldatav, kui seda, kas „lapsekasvatuseperioode“ võetakse arvesse, ei reguleeri mitte nimetatud säte, vaid Euroopa Kohtu poolt ELTL artikli 21 alusel kujundatud „piisava seose“ kriteerium.

A. Esimene küsimus: millal võetakse lapsekasvatuseperioodi liikmesriigi B õigusaktide kohaselt arvesse?

36. Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas eespool punktis 31 kirjeldatud esimene tingimus on täidetud juhul, kui liikmesriigi B (praegusel juhul Madalmaade) õigusnormide kohaselt annab selline periood pensioniõiguse mitte seetõttu, et seda samastatakse „kindlustusperioodiga“, vaid seetõttu, et seda käsitatakse „elamisperioodina“.

37. Kõigepealt soovin selgitada kahte asja. Esiteks soovin selgitada – nagu ma juba eespool punktis 35 viitasin –, miks see määruse nr 987/2009 artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimus on *mutatis mutandis* kohaldatav, kui asjasse puutuv isik ei saa oma nõudes toetuda sellele sättele ja peab seevastu toetuma ELTL artiklile 21 ning „piisava seose“ kriteeriumile, mille Euroopa Kohus kujundas välja oma kohtuotsustes Elsen, Kauer, Reichel-Albert ja Pensionsversicherungsanstalt.

38. Sellega seoses tuletan kõigepealt meelde, et nagu ma selgitasin oma ettepanekus kohtuasjas Pensionsversicherungsanstalt,²² on üks määruste nr 883/2004 ja nr 987/2009 aluspõhimõtteid, et määruste reguleerimisaladesse kuuluva isiku suhtes „kohaldatakse üksnes ühe liikmesriigi õigusakte“²³.

39. Minu arvates tuleb seda aluspõhimõtet järgida mitte üksnes määruse nr 987/2009 artikli 44 lõike 2 kohaldamisel, vaid ka siis, kui kohaldatakse „piisava seose“ kriteeriumi ELTL artikli 21 alusel. Tõepoolest, muidu võiks oma lapsi välismaal kasvatav isik selle kriteeriumi kohaselt lasta asjasse puutuvaid „lapsekasvatuseperioode“ arvesse võtta nii liikmesriigis A kui ka liikmesriigis B (topeltarvestus) või valida – liikmesriikide A ja B vahel – endale soodsaimad õigusnormid, arvestades et tema olukorra suhtes võivad olla kohaldatavad mõlema riigi õigusnormid. Selle tulemuseks oleks see, et „piisava seose“ kriteeriumi ei saaks samamoodi määruse nr 987/2009 artikli 44 lõikega 2 käsitada nii, et sellega kehtestatakse liikmesriigile A üksnes subsidiaarne pädevus.²⁴ Pigem tuleks seda käsitada nii, et sellega kehtestatakse paralleelne pädevus (nii liikmesriigile A kui ka liikmesriigile B).

²² C-576/20, EU:C:2022:75, punktid 64 ja 65.

²³ Vt määruse nr 883/2004 artikli 11 lõige 1. Selle määrusega ja määrusega nr 987/2009 kehtestatud koordineerimissüsteemil on kaks eesmärki: ühelt poolt hoida ära olukord, milles määruse nr 883/2004 kohaldamisalasse kuuluvad isikud jäävad nende suhtes kohaldatavate õigusaktide puudumise tõttu ilma sotsiaalkindlustuskaitsest, ning teiselt poolt vältida mitme riigi õigusaktide samaaegset kohaldamist ja sellest tuleneda võivad komplikatsioonid (vt selle kohta 5. märtsi 2020. aasta kohtuotsus Pensionsversicherungsanstalt (rehabilitatsioonihüvitis), C-135/19, EU:C:2020:177, punkt 46).

²⁴ *Ibid.*, punkt 46.

40. Lisaks märgin, et ELTL artikli 21 lõikes 1 on sätestatud, et „[i]gal liidu kodanikul on õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil, *kui aluslepingutega ja nende rakendamiseks võetud meetmetega kehtestatud piirangutest ja tingimustest ei tulene teisiti*“.²⁵ Seega kaldun lükkama kõrvale nimetatud sätte sellist tõlgendust, mis oleks vastuolus nende kahe määruse üldise loogika või ühe aluspõhimõttega.²⁶

41. Selle kohta tuletan samuti meelde, et kuigi ELTL artikli 21 eesmärk on tagada eelkõige, et kodanikke, kes kasutavad oma vaba liikumise õigust, ei diskrimineerita ega – nagu Euroopa Kohus on otsustanud – heidutata seda õigust kasutamast seda vabadust piiravate takistuste tõttu, ei ole selle sätte eesmärk tagada, et nad satuvad eelisseisundisse sellepärast, et nad kasutavad seda õigust. On selge, et kui isikul, kes on kasutanud õigust vabale liikumisele, oleks õigus välismaal täitunud „lapsekasvatuseperioode“ arvesse võtta nii liikmesriigis A kui ka liikmesriigis B või valida, milliseid õigusnorme tuleks sellistele perioodidele kohaldada – selle asemel, et tal on võimalus tugineda liikmesriigi A õigusnormidele üksnes juhul, kui liikmesriigi B õigusaktid ei võimalda „lapsekasvatuseperioode“ arvesse võtta –, oleks selline isik soodsamas olukorras võrreldes isikuga, kelle elu on olnud seotud vaid ühe liikmesriigi territooriumiga. Selline tulemus läheb ELTL artiklis 21 nõutust kaugemale.

42. Viimaks märgin, et ükski liikmesriik, kes oli kohtuotsustes Elsen, Kauer ja Reichel-Albert ning hiljutises kohtuotsuses Pensionsversicherungsanstalt „liikmesriigi B“ olukorras (nimelt Prantsusmaa, Belgia ja Ungari), ei võtnud oma õigusaktide kohaselt asjasse puutuvaid „lapsekasvatuseperioode“ arvesse. Niisiis on Euroopa Kohus seni kohaldanud „piisava seose“ kriteeriumi üksnes sellises olukorras, kus on selge, et liikmesriik B ei võtnud asjasse puutuvat „lapsekasvatuseperioodi“ arvesse.²⁷

43. Eeltoodud kaalutlustest tuleneb minu hinnangul see, et „piisavat seost“ liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatuseperioodide“ ja liikmesriigis A täitunud „kindlustusperioodide“ vahel ei ole võimalik tuvastada, kui ei ole selge, et liikmesriik B ei võta asjasse puutuvaid „lapsekasvatuseperioode“ oma õigusaktide kohaselt arvesse. Seda tingimust, mille liidu seadusandja lisas sõnaselgelt määruse nr 987/2009 artikli 44 lõikesse 2, tuleb olukorras, kus liikmesriigid peavad järgima nii seda sätet kui ka Euroopa Kohtu poolt ELTL artikli 21 alusel välja töötatud „piisava seose“ kriteeriumi, käsitada nii, et sellele kriteeriumile tuginedes tuleb seda kohaldada *mutatis mutandis*.

44. Seda silmas pidades soovin teiseks selgitada, et olukorras, kus määruse nr 987/2009 artikli 44 lõike 2 tingimused on täidetud, saab liikmesriiki B käsitada nõnda, et ta võtab oma õigusaktide kohaselt arvesse „lapsekasvatuseperioode“, isegi kui neid perioode samastatakse „elamisperioodide“ ja mitte „kindlustusperioodidega“. Tõepoolest, määruse nr 987/2009 artikli 44 lõikes 1 on öeldud, et „lapse kasvatamise aeg“ on „iga periood[d], mis võetakse arvesse pensioni

²⁵ Kohtujuristi kursiiv.

²⁶ Nagu ma hiljem selgitan, ei mõjuta see mõistagi asjaolu, et riigisisese sätte kooskõla liidu teiseste õigusnormidega (nagu *in casu* määruse nr 987/2009 artikli 44 lõige 2) ei too endaga tingimata kaasa seda, et selle meetme kohaldamine jääb ELTL sätete kohaldamisalast välja (vt sellega seoses 11. aprilli 2013. aasta kohtuotsus Jelts jt, C-443/11, EU:C:2013:224, punkt 41 ning seal viidatud kohtupraktika).

²⁷ Arvestades, et Euroopa Kohus ei väitnud kohtuotsustes Elsen, Kauer, Reichel-Albert ega Pensionsversicherungsanstalt otsesõnu, et liikmesriigi B õigusaktides ei olnud ette nähtud asjasse puutuvate „lapsekasvatuseperioodide“ arvessevõtmist, võis neist kohtuotsustest järeldada ka seda, et liikmesriigi A õigusaktid peaksid olema kohaldatavad sellistele perioodidele, *väljastades liikmesriigi B õigusaktide kohaldamise* (vt selle tõlgenduse põhjenduseks kohtuotsused Elsen (punkt 28) ja Kauer (punktid 30 ning 31)). Minu arvates oleks selline tõlgendus aga ebaõige, vähemalt olukorras, kus määrused nr 883/2004 ja nr 987/2009 on kohaldatavad *ratione temporis* (millega ei olnud tegemist kohtuotsustes Elsen, Kauer või Reichel-Albert). Tõepoolest, „piisava seose“ kriteeriumi kohaselt tähendaks see, et isikul oleks võimalik tugineda *üksnes* liikmesriigi A õigusaktidele, samas kui määruse nr 987/2009 artikli 44 lõike 2 alusel on sellel isikul võimalik tugineda ka liikmesriigi B õigusnormidele, ja juhul, kui nende õigusnormide kohaselt „lapsekasvatuseperioodi“ arvesse ei võeta, siis liikmesriigi A õigusnormidele (põhimõtteliselt oleks tal nende perioodide arvesse võtmiseks kaks „katset“). Minu hinnangul ei ole ELTL artikli 21 alusel välja töötatud „piisava seose“ kriteeriumi kohaselt võimalik anda liidu kodanikele sellest sättest madalamat kaitsetaset.

määramisel riigi pensioniseaduse alusel või mis annab lisapensioni sõnaselgelt väljendatud põhjusel, et isik on kasvanud last, sõltumata nende perioodide arvutamiseks kasutatavast meetodist“.

45. Sellest laiest määratlusest tuleneb, et selleks, et teha kindlaks, kas „lapsekasvatusperioode“ võetakse liikmesriigi B õigusnormide kohaselt arvesse selle määruse artikli 44 lõike 2 tähenduses, tuleb kindlaks teha üksnes see, kas selle liikmesriigi pensionialastes õigusaktides võetakse neid arvesse (või käsitatakse nii, et nad annavad pensionilisa). See, kuidas neid perioode täpselt arvesse võetakse ja kas neid võetakse arvesse kui „kindlustusperioode“ või „elamisperioode“, ei ole oluline.

46. Minu arvates ning järgides sama loogikat nagu eespool punktides 39 ja 40, on see määratlus *mutatis mutandis* kohaldatav ka ELTL artikli 21 põhjal välja töötatud „piisava seose“ kriteeriumi kohaldamisel. Tõepoolest, muul juhul oleks inimesel õigus lasta sama laste kasvatamisele pühendatud perioodi kaks korda arvesse võtta (nii liikmesriigi A kui ka liikmesriigi B õigusaktide alusel), tingimusel et liikmesriik B võtab sellist aega arvesse ainult kui „elamisperioodi“, mitte kui „kindlustusperioodi“.²⁸ Selline tulemus oleks vastuolus määruste nr 883/2004 ja nr 987/2009 üldise loogikaga ning läheks kaugemale sellest, mis on nõutud ELTL artikli 21 kohaselt. Samal ajal ohustaks selline tulemus ka liidu kodanike vaba liikumise õigust, kuivõrd – vastupidise asjade käigu puhul – neil kodanikel ei oleks võimalik lasta liikmesriigis A arvesse võtta aega, mille jooksul ta kasvatas liikmesriigis B oma lapsi, kui liikmesriigi A õigusnormide kohaselt käsitatakse sellist perioodi „elamisperioodi“ ja mitte „kindlustusperioodina“. Sellega seoses tuletan meelde, et Euroopa Kohtu otsusest Pensionsversicherungsanstalt tuleneb, et kui liidu seadusandja võttis vastu määruse nr 987/2009 artikli 44, täpsustas ta üksnes mõnda ELTL artiklist 21 tulenevat „lapsekasvatusperioodide“ arvesse võtmist puudutavat kohustust. Kuivõrd nende kohustuste kohaldamisala on laiem kui selles teiseses instrumendis kehtestatud kohustuste oma, siis näib mulle, et mõiste „lapsekasvatusperioodid“ määratlus ei saa ELTL artikli 21 kohaselt olla kitsam kui määruse nr 987/2009 artikli 44 kohaselt.

47. Põhikohtuasjas peab eelotsusetaotluse esitanud kohus kindlaks tegema, kas „lapsekasvatusperioode“ võetakse juba liikmesriigi B (Madalmaad) õigusaktide kohaselt arvesse. Kui eelotsusetaotluse esitanud kohus seda kinnitab, siis tuletan meelde, et põhikohtuasi puudutab VA õigust invaliidsushüvitistele, mitte vanaduspensionile.²⁹ Madalmaade valitsus selgitas kohtuistungil, et tema riigisisene õigus ei võimalda anda invaliidsushüvitisi sellistele ettevõtlike tegelevatele isikutele nagu VA ja et „lapsekasvatusperioodid“ on samastatud „elamisperioodidega“ üksnes teist liiki pensioni, nimelt vanaduspensionimääramisel. Lisaks sellele väitis ta, et kuivõrd põhikohtuasi puudutab üksnes invaliidsushüvitiste määramist, siis tuleb lähtuda sellest, et selle liikmesriigi õigusnormide kohaselt *ei* tule lapsekasvatusperioode arvesse võtta.³⁰

²⁸ Sellise asjade käigu puhul käsitatakse liikmesriiki B nii, et ta *ei* võimalda oma õigusaktide kohaselt võtta arvesse „lapsekasvatusperioode“. Seetõttu oleks liikmesriik A „piisava seose“ kriteeriumi kohaldamisel kohustatud kohaldama oma õigusnorme liikmesriigis B laste kasvatamisele pühendatud perioodide suhtes. Tegelikult aga võetaks neid perioode liikmesriigi B õigusnormide kohaselt ikkagi arvesse kui „elamisperioode“.

²⁹ Märgin, et Saksamaa valitsus väidab, et selleks, et „lapsekasvatusperioode“ saaks käsitada nii, et neid „võetakse“ liikmesriigi B õigusaktide kohaselt „arvesse“, on oluline ainult see, et nende õigusaktide kohaselt võetakse seda aega arvesse mis tahes liiki pensioni (olgu see siis vanadus- või invaliidsuspension) määramisel. Ma ei ole sellega nõus. Minu arvates tuleb analüüsida seda, kas neid võetakse arvesse seoses asjasse puutuva konkreetse pensioniliigiga.

³⁰ Terviklikkuse huvides märgin, et Madalmaade valitsus väidab, et eesoleval juhul ei ole määruse nr 883/2004 II jaotise tähenduses pädev liikmesriik mitte Madalmaad, vaid Saksamaa, arvestades asjaolu, et VA invaliidsus tekkis ajal, mil ta elas ja töötas Saksamaal. Selline tõlgendus on minu hinnangul selgelt ebaõige. Tõepoolest, selleks et teha kindlaks, milliseid õigusnorme tuleb konkreetsele perioodile (nagu *in casu* „lapsekasvatusperioodile“) kohaldada, tuleb analüüsida asjasse puutuva isiku olukorda sellise perioodi vältel, mitte hetke, mil tal tekkis õigus pensionile.

48. Olles eelotsusetaotluse esitanud kohtu esimesele küsimusele vastamiseks esitanud need märkused, analüüsin nüüd seda, kas Euroopa Kohtu poolt kohtuotsustes Elsen, Kauer ja Reichel-Albert ning hiljutises kohtuotsuses Pensionsversicherungsanstalt kohaldatud „piisava seose“ kriteerium on käesoleval juhul asjakohane.

B. Teine küsimus: mis on „piisav seos“?

49. Oma teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas ELTL artiklil 21 põhinev kohustus võtta liikmesriigis A (käesoleval juhul Saksamaal) „lapsekasvatuseperioode“ arvesse on kohaldatav ka siis, kui samamoodi põhikohtuasjaga tegi asjasse puutuv isik töötamise või ettevõtlusega tegelemise tõttu sissemaksid selles riigis üksnes *pärast* seda, kui ta kasvas oma lapsi mõnes teises liikmesriigis või teistes liikmesriikides, ja mitte *enne* oma laste sündi. Selles kontekstis viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus sõnaselgelt kohtuotsustele Elsen, Kauer ja Reichel-Albert, milles Euroopa Kohus võttis kasutusele ja arendas välja „piisava seose“ kriteeriumi.

50. Selgitan ühelt poolt seda, miks minu arvates olukorras, kus määrused nr 883/2004 ja nr 987/2009 on *ratione temporis* kohaldatavad, peaks seisma vastu kiusatusele venitada „piisava seose“ kriteeriumi liiga laiaks, ning teiselt poolt seda, miks ma leian, et selline seos võib olla olemas isegi juhul, kui isik ei ole enne seda, kui ta kolis liikmesriiki B, et kasvatada seal oma lapsi, teinud töötamise või ettevõtlusega tegelemise tõttu sissemaksid liikmesriigi A kohustuslikku pensionikindlustusskeemi.

1. „Piisava seose“ kriteerium pärast kohtuotsust Pensionsversicherungsanstalt

51. Nagu ma selgitasin oma ettepanekus kohtuasjas Pensionsversicherungsanstalt,³¹ näib mulle, et kui liidu seadusandja kehtestas määruse nr 987/2009 artikli 44 lõike 2, tegi ta teadliku valiku *mitte* viidata „piisava seose“ kriteeriumile, mille Euroopa Kohus oli sõnastanud varem kehtinud korra kontekstis (seega olukorras, kus *ratione temporis* oli kohaldatav määrus nr 1408/71). Tõepoolest, kuivõrd see säte on hilisem kui kohtuotsused Elsen ja Kauer (küll aga mitte Reichel-Albert), oleks liidu seadusandja võinud selle soovi korral kehtestada *expressis verbis* viisil, mis oleks selle kriteeriumi täiel määral liidu teisestesse õigusaktidesse sisse viinud. Küll aga, võibolla seetõttu, et see kriteerium ei ole olemuslikult selgem (ja on sõnastatud avatumalt) kui määruse nr 987/2009 artikli 44 lõikes 2 sätestatud kolm selgelt määratletud tingimust, ning et nimetatud sättega sooviti kehtestada määruse nr 883/2004 II jaotises sisalduvate pädevuseeskirjade (piiratud ja selgelt piiritletud) erand, otsustas ta seda mitte teha.³²

52. Just needsamad ja ka teatud muud põhjendused³³ juhatavad mind arusaamani, et kuigi Euroopa Kohus on nüüd vastupidi minu ettepanekule³⁴ otsustanud, et „piisava seose“ kriteerium on jätkuvalt asjakohane olukorras, kus *ratione temporis* on kohaldatavad määrused nr 883/2004 ja

³¹ C-576/20, EU:C:2022:75, punktid 60–63.

³² *Ibid.*, punktid 64 ja 65.

³³ Mis on eelkõige seotud asjaoluga, et mõne liikmesriigi õigusnormide suhtes, mis suurepäraselt peegeldavad määruse nr 987/2009 artikli 44 lõiget 2, võidakse pärast kohtuotsust Pensionsversicherungsanstalt teha järeldus, et need on vastuolus ELTL artikliga 21, kui need ei võimalda võtta „lapsekasvatuseperioode“ arvesse teises olukorras (mida on keeruline ette näha, kuivõrd „piisava seose“ kriteerium on olemuslikult ebaselge).

³⁴ Vt minu ettepanek kohtuasjas Pensionsversicherungsanstalt.

nr 987/2009 (ning mitte määrus nr 1408/71), tuleks seista vastu kiusatusele soodustada seda, et mitte nende määruste, vaid ELTL artikli 21 alusel kuulub „piisava seose“ kriteeriumi kohaldamisalasse üha laienev olukordade ring.

53. Sellisele nähtusele võivad kaasa aidata mitu tegurit. Esiteks, nagu ma just olen selgitanud, ei ole selge, mis on „piisav seos“. Oma olemuselt on „piisava seose“ kriteerium avatud ja sõltuv sellest, mida saab igal konkreetsel juhul käsitada asjasse puutuvate asjaoludena. Kohtuotsustes Elsen, Kauer, Reichel-Albert ja Pensionsversicherungsanstalt rõhutati mitut tegurit, sealhulgas asjaolu, et kaebajad olid töötanud üksnes liikmesriigis A või et nad olid teinud sissemakseid üksnes selles liikmesriigis, ilma et ükski neist oleks osutunud määravaks.³⁵ Teiseks on Euroopa Kohus siiani alati järeldanud, et „piisav seos“ on olemas, ja mitte kordagi, et see on puudu. Varasemad kohtuotsused, milles seda kriteeriumi kohaldati, näitavad tegelikult Euroopa Kohtu kalduvust pigem suurendada kui piirata nende olukordade arvu, milles liikmesriik A võib olla kohustatud kohaldama oma õigusnorme liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatuseperioodidele“. Näiteks kui kohtuotsustes Elsen ja Kauer olid kaebajad olnud liikmesriigi A õigusaktide kohaldamisalas kuni välismaal täitunud „lapsekasvatuseperioodide“ alguseni,³⁶ ei olnud see nii kohtuotsuste Reichel-Albert ja Pensionsversicherungsanstalt³⁷ kaebajate puhul, see aga ei takistanud Euroopa Kohut tegemast järeldust, et „piisav seos“ on olemas.

54. Nende kaalutluste põhjal ei ole sugugi üllatav, et oma eelotsusetaotluses nimetas eelotsusetaotluse esitanud kohus tervet hulka asjaolusid (nagu asjaolud, et kogu VA tööalane tegevus on seotud Saksamaaga, et ta käis koolis üksnes Saksamaal, et ta kolis Madalmaadesse vaid mõne kilomeetri kaugusele Saksamaa piirist ja et tema lapsed käisid koolis Saksamaal) kui potentsiaalselt asjakohaseid tegureid, et tuvastada „piisava seose“ olemasolu.³⁸

55. Järgmistes jaotistes püüan selle kriteeriumi kohaldamisala selgitada. Alustan sellest, et esitan (a) kaalutlused, mis minu hinnangul *ei* puutu sellise seose tuvastamisel asjasse, ja seejärel rõhutan (b) neid, mis minu hinnangul on määravad.

a) Asjasse puutumatud kaalutlused

56. Arvestades esiteks seda, et „piisava seose“ kriteerium töötati välja kohtuasjades, milles Euroopa Kohus analüüsis kaht küsimust – nimelt ühelt poolt seda, kas liikmesriik A oli kohustatud kohaldama oma õigusakte liikmesriigis B täitunud lapsekasvatuseperioodide suhtes, ja teiselt poolt seda, kas sellisel juhul kohtlesid tema õigusaktid neid perioode nii, nagu need oleks

³⁵ Näiteks kohtuotsuses Elsen leidis Euroopa Kohus, et kuna nende perioodide ja Saksamaal töötamise vahel oli „tihe seos“, ei olnud võimalik väita, et U. Elsen on „töötamise“ täielikult lõpetanud või et sel põhjusel tuleks tema suhtes kohaldada selle liikmesriigi õigust, kus oli tema elukoht (Prantsusmaa). Küll aga näib mulle, et kohtuotsuses Reichel-Albert mõjutasid Euroopa Kohtu järeldusi teistsugused kaalutlused. Esiteks D. Reichel-Albert töötas ja tasus kindlustusmaksid ainult ühes liikmesriigis (Saksamaal) nii enne kui ka pärast seda, kui ta asus ajutiselt elama teise liikmesriiki (Belgia), kus ta ei ole kunagi töötanud. Teiseks kolis D. Reichel-Albert Belgiasse üksnes perekondlikel põhjustel ja otse Saksamaalt, kus ta töötas kuni kuu enne kolimist.

³⁶ Vt kohtuotsused Elsen (punkt 26) ja Kauer (punkt 32).

³⁷ Mõlemal juhul oli kaebaja tööpoolest lakanud olemast liikmesriigi A õigusaktide kohaldamisalas mitu kuud või isegi rohkem kui aasta enne nende perioodide kulgema hakkamist.

³⁸ Vt eespool punkt 23.

täitunud tema territooriumil, ja olid seega kooskõlas ELTL artikliga 21 –, ³⁹ võib tekkida kiusatus arvata, et kohtupraktika, mis puudutab teist küsimust, puutub asjasse ka seoses esimese küsimusega.

57. Sellega seoses märgin, et kohtuotsuses Pensionsversicherungsanstalt tuletas Euroopa Kohus näiteks meelde, et riigisisised õigusnormid, mis seavad teatud kodanikud ebasoodsamasse olukorda pelgalt asjaolu tõttu, et nad on kasutanud vabadust liikuda ja elada teises liikmesriigis, toovad liikumisvabaduse kasutamisel seetõttu kaasa ebavõrdse kohtlemise, mis on vastuolus liidu kodaniku staatuse aluseks olevate põhimõtetega. ⁴⁰ Olen nõus, et käesolevas asjas oleks juhul, kui VA oleks kasvatanud oma lapsi Saksamaal, asjasse puutuvaid „lapsekasvatuseperioode“ kohaldamisele kuuluvate Saksamaa õigusnormide alusel (st SGB VI § 56 lõike 3 esimese lause kohaselt) automaatselt arvesse võetud. Seega samamoodi kaebajatega kohtuotsustes Elsen, Kauer, Reichel-Albert ja Pensionsversicherungsanstalt on VA seatud ebasoodsamasse olukorda üksnes asjaolu tõttu, et ta kasvatas oma lapsi Madalmaades, mitte Saksamaal.

58. Küll aga leian ma, et asjaolu, et selline isik nagu VA põhikohtuasjas on ebasoodsamas olukorras seetõttu, et tema välismaal täitunud „lapsekasvatuseperioode“ ei võeta liikmesriigis A arvesse, ei ole iseenesest asjakohane seoses küsimusega, kas on olemas „piisav seos“ liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatuseperioodide“ ja liikmesriigis A täitunud „kindlustusperioodide“ vahel. Pigem on see seotud küsimusega, kas liikmesriigi A õigusnormid on ELTL artikliga 21 kooskõlas.

59. Minu hinnangul on need kaks küsimust eraldiseisvad ja neid ei saa üheks liita. Seda kinnitas Euroopa Kohus oma kohtuotsuses Pensionsversicherungsanstalt. ⁴¹ Seega üksnes asjaolule, et selline isik nagu VA on ebasoodsamas olukorras, sest tema liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatuseperioode“ ei võeta liikmesriigis A arvesse, ei saa tugineda selleks, et laiendada nende olukordade ringi, mille puhul on olemas „piisav seos“. ⁴²

60. Teiseks märgin, et enamik Saksamaa valitsuse poolt istungil esitatud argumente keskendus asjaolule, et VA-l on Madalmaadega tugevam seos kui Saksamaaga. Selle valitsuse arvates ei peaks Saksamaa sel põhjusel olema kohustatud kohaldama oma õigusnorme „lapsekasvatuseperioodidele“, mis VA-l täitusid Madalmaades.

61. Ma ei nõustu selle analüüsiga. Minu arvates ei välista pelk asjaolu, et asjasse puutuval isikul on asjasse puutuvate „lapsekasvatuseperioodide“ ajal seosed liikmesriigi B sotsiaalkindlustussüsteemiga (näiteks seetõttu, et isiku suhtes kohaldatakse nende perioodide ajal kohustuslikku kindlustust), seda, et nendele perioodidele kohaldatakse liikmesriigi A õigusakte. Nagu selgitasin oma vastuses esimesele küsimusele, *ei ole* „piisava seose“ kriteeriumi eesmärk teha kindlaks – olenevalt sellest, millise sotsiaalkindlustussüsteemiga on kaebajal tihedaim seos

³⁹ Tõepoolest, nagu ma selgitasin oma ettepanekus kohtuasjas Pensionsversicherungsanstalt (C-576/20, EU:C:2022:75, punkt 38), tugines määruste nr 883/2004 ja nr 987/2009 jõustumisele eelnenud Euroopa Kohtu praktika – nii, nagu ma sellest aru saan – kahesammulisele lähenemisele, mis tugines liikmesriigi A õigusaktide kohaldatavusele liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatuseperioodidele“, kui nende perioodide ning liikmesriigis A kogunenud tasustatud töö perioodide vahel oli „tihe seos“ või „piisav seos“ (esimene samm), ja ELTL artiklist 21 tulenevale kohustusele, mille kohaselt pidid need õigusaktid kohtlema liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatuseperioode“ nii, nagu need oleks täitunud liikmesriigis A (seega kohtlema neid perioode võrdselt) (teine samm).

⁴⁰ Vt kohtuotsused Pensionsversicherungsanstalt (punkt 61) ja Reichel-Albert (punkt 42 ning seal viidatud kohtupraktika).

⁴¹ Vt eelkõige nimetatud kohtuotsuse punktid 63 ja 64.

⁴² Lisan, et kui iga kord, mil isik kasutab ELTL sätete kohaselt vaba liikumise õigust, oleks ainus kriteerium selle hindamisel, kas selline isik oli ebasoodsamas olukorras, see, kui tal ei oleks võimalik tugineda selle liikmesriigi õigusaktidele, mida tema suhtes varem kohaldati, siis muutuksid määrustega nr 883/2004 ja nr 987/2009 kehtestatud koordineerimissüsteemi osaks olevad eeskirjad tervikuna üleliigseks. Selline tulemus tekitaks rohkesti ebakindlust mitte üksnes liikmesriikidele, vaid ka liidu kodanikele endile (ja võib seetõttu lõpuks nende sätetega kaitstud vaba liikumise õiguse kasutamist pigem takistada kui soodustada).

–, millised õigusnormid kuuluvad kohaldamisele: kas liikmesriigi A või liikmesriigi B omad. Pigem on selle kriteeriumi eesmärk kehtestada liikmesriigile A teisene (jäak)pädevus, mis ei mõjuta seda, et kui liikmesriigi B õigusaktide kohaselt võetakse „lapsekasvatuseperioode“ arvesse, kohaldatakse üksnes selle liikmesriigi õigusakte.

62. Sellega seoses tuletan meelde, et nagu komisjon kohtuistungil rõhutas, töötas Euroopa Kohus „piisava seose“ kriteeriumi kõigepealt välja kohtuotsuses Elsen, mis puudutas piirialatöötajat. Mõistagi on piirialatöötajatel seos nii liikmesriigiga, kus nad töötavad, kui ka liikmesriigiga, kus nad elavad. Niisiis on selge, et üksnes asjaolu, et isikul on seosed liikmesriigiga B, ei välista seda, et sellel isikul on „piisav seos“ ka liikmesriigi A sotsiaalkindlustussüsteemiga.

63. Kolmandaks on võimalik väita, et „piisava seose“ kindlakstegemiseks peab kaebaja oma elu jooksul olema töötanud üksnes ühes liikmesriigis (liikmesriigis A). Tõepoolest, Euroopa Kohus rõhutas seda tahku oma kohtuotsustes Elsen, Kauer, Reichel-Albert ja Pensionsversicherungsanstalt.

64. Küll aga näen ma seoses selle lähenemisega kahte probleemi. Esiteks oleks see ebasoodne neile liidu kodanikele, kes on töötanud mitmes liikmesriigis ja kes on seega kasutanud vaba liikumise õigust ELTL sätete kohaselt. Näiteks võib isik olla töötanud üksnes liikmesriigis A nii enne kui ka vahetult pärast seda, kui ta kasvatas oma last liikmesriigis B. Kas selliselt isikult tuleks võtta võimalus tugineda liikmesriigi A õigusnormidele seoses „lapsekasvatuseperioodidega“, mis tal täitusid liikmesriigis B, üksnes seetõttu, et ta hiljem töötab liikmesriigis C või isegi liikmesriigis B ning mitte enam liikmesriigis A?

65. Teiseks tooks selline lähenemine kaasa ka eproportsionaalsed kohustused liikmesriigile A. Kujutage ette, et asjasse puutuval isikul ei olnud liikmesriigiga A *mingit* seost enne oma laste kasvatamist liikmesriigis B, kuid et seejärel töötas ta üksnes liikmesriigis A. Kas see liikmesriik peaks olema kohustatud kohaldama oma õigusnorme liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatuseperioodide“ suhtes sellest hoolimata, et asjasse puutuv isik asus selle territooriumil tööle alles aastaid hiljem, ainult sel põhjusel, et võib öelda, et ta on töötanud üksnes seal?

66. Viimaks ei arva ma, et „piisava seose“ olemasolu saab põhjendada, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus on sedastanud, üksnes asjaoluga, et asjasse puutuva isiku elu on pärast tema laste sündimist „peamiselt suunatud“ liikmesriigi A õigus-, majandus- ja sotsiaalsüsteemile (näiteks seetõttu, et lapsed käivad koolis liikmesriigis A või ta elab vaid mõne kilomeetri kaugusel selle liikmesriigi piirist). See kriteerium on liiga ebakindel ja ettearvamatu ega muudaks „piisava seose“ kriteeriumi kuidagi selgemaks.

67. Pärast neid selgitusi jääb mul vaid üle välja tuua, millised kaalutlused on määravad, selleks et teha kindlaks „piisava seose“ olemasolu.

b) Määravad kaalutlused

68. Minu jaoks on selge, et määrav tegur, et teha kindlaks „piisav seos“, on see, et asjasse puutuval isikul täitusid „kindlustusperioodid“ liikmesriigis A *enne* (kuid mitte tingimata pärast) seda, kui ta kasvatas oma lapsi liikmesriigis B (esimene tingimus). Minu arvates võib asjaolu, et asjasse puutuv isik on naasnud tööle liikmesriiki A *pärast* liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatuseperioodide“ lõppemist, kinnitada Euroopa Kohtu järeldust, et „piisav seos“ on olemas. Küll aga ei ole see sellise seose olemasolu eeltingimus.

69. Tõepoolest, kui asjasse puutuv isik peaks selleks, et tema suhtes saaks kohaldada liikmesriigi A õigusakte, uuesti töötama või laskma täituda täiendavatel „kindlustusperioodidel“ selles liikmesriigis *pärast* seda, kui ta kasvas oma lapsi liikmesriigis B, siis mõjutaks teda see, et ta on kasutanud ELTL artikli 21 kohaselt oma õigust vabalt liikuda ja elada teistes liikmesriikides (sest kui piirialatöötajad kõrvale jätta, peaks asjasse puutuv isik sisuliselt kolima tagasi liikmesriiki A, et lasta täituda sellistel täiendavatel „kindlustusperioodidel“).

70. Lisaks sellele leian, et kuigi liikmesriigis A täitunud „kindlustusperioodid“ ei pea vahetult eelnema laste kasvatamisele pühendatud perioodidele, peab liikmesriik A olema viimane liikmesriik, milles asjasse puutuval isikul täitunud „kindlustusperioodid“, enne kui ta kasvas oma lapsi liikmesriigis B (teine tingimus). Tõepoolest, leian, et kui isikul täituvad „kindlustusperioodid“ liikmesriigis A ja seejärel liikmesriigis C, pärast mida ta kasvatab oma lapsi liikmesriigis B, siis tuleb viimati nimetatud liikmesriigis täitunud „lapsekasvatusperioode“ käsitada nii, et need on tihedamalt seotud „kindlustusperioodidega“, mis täitunud liikmesriigis C, mitte nendega, mis täitunud liikmesriigis A. Sellisel juhul peab oma õigusakte kohaldama liikmesriik C, mitte liikmesriik A.⁴³

71. Lisan, et teine tingimus on kooskõlas määruse nr 987/2009 artikli 44 lõikes 3 sätestatud normiga, milles on sätestatud, et liikmesriigi A kohustust võtta oma õigusaktide kohaselt arvesse liikmesriigis B täitunud „lapsekasvatusperioode“ ei kohaldata, kui „asjaomase isiku suhtes kohaldatakse või hakatakse kohaldama mis tahes muu liikmesriigi õigusakte isiku töö või ettevõtluse tõttu“.

72. Sellest tuleneb, et „piisava seose“ kriteerium peab minu hinnangul tuginema kahele põhilisele osale. Esiteks peavad asjasse puutuval isikul „kindlustusperioodid“ liikmesriigis A olema täitunud *enne* (kuid mitte tingimata pärast) seda, kui ta kasvas oma lapsi liikmesriigis B. Teiseks peab liikmesriik A olema viimane liikmesriik, milles asjasse puutuval isikul täitunud „kindlustusperioodid“, enne kui ta kasvas oma lapsi liikmesriigis B.

2. Kohaldamine sellisele olukorrale, nagu on käsitlel põhikohtuasjas

73. Kohtuotsuse Pensionsversicherungsanstalt resolutsioonis rõhutas Euroopa Kohus sõnaselgelt, et asjasse puutuv isik oli nii enne kui ka pärast seda, kui ta kolis teise liikmesriiki, kus ta kasvas oma lapsi, teinud sissemakseid üksnes liikmesriigis A. Arvestades seda sõnastust, võib küsida, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus seda käesolevas asjas on teinud, kas „piisava seose“ kriteerium on täidetud sellises olukorras, nagu on käsitlel põhikohtuasjas, mille puhul VA-I täitunud perioodid, mida minu arvates saab samastada „kindlustusperioodidega“, liikmesriigis A (Saksamaa), enne kui ta kasvas oma lapsi liikmesriigis B (Madalmaad), kuid ta hakkas tegema sissemakseid esimesena nimetatud liikmesriigi kohustuslikku kindlustuskeemi alles mitu aastat pärast seda, kui ta oli lakanud pühendumast oma laste kasvatamisele.

74. Minu arvates ja nagu ma olen juba väitnud eespool punktis 35, ei saa see asjaolu iseenesest välistada liikmesriigi A (Saksamaa) õiguspõhiste kohaldamist vaidlusalustele ajavahemikele.

⁴³ Sellega seoses tuletan samuti meelde, et seoses ELTL artikliga 45, mis puudutab vaba liikumist, on Euroopa Kohus juba leidnud, et niisugune olukord, mis põhineb liialt hüpoteetilistel ja ettenägematute asjaolude kogumil, ei saa mõjutada töötaja otsust kasutada oma liikumisvabadust ning seega ei saa seda pidada töötajate vaba liikumise takistuseks (vt 24. novembri 2022. aasta kohtuotsus MCM (õppetoetused välisriigis õppimiseks), C-638/20, EU:C:2022:916, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika). Minu hinnangul on need kaalutlused kohaldatavad ka ELTL artikli 21 kohaldamisel. Niisiis ei saa „lapsekasvatusperioodid“ jääda liikmesriigis A täitunud „kindlustusperioodidest“ liiga kaugemale või olla neist liialt eraldatud.

75. Sellega seoses pean möönma, et põhimõtteliselt on loogiline, et isiku õigus saada pensioni seatakse sõltuvusse asjaolust, et asjasse puutuv isik on teinud sissemaksid pensioni andmise eest vastutava liikmesriigi kohustuslikku pensionikindlustuskeemi. Seega mõistan, miks mõni liikmesriik võib soovida piirata seda, mida käsitatakse „kindlustusperioodina“, perioodidega, mille jooksul asjasse puutuv isik tegi tegelikult sissemaksid seoses töötamise või ettevõtlusega tegelemisega. Küll aga ei muuda see asjaolu, et teised liikmesriigid, sh Saksamaa, võimaldavad isiku elu teatud perioode, mille ajal ta ei ole selliseid sissemaksid teinud ega ole töötanud või tegelenud ettevõtlusega (ja kelle suhtes seetõttu kohustuslikku kindlustust ei kohaldata), „kindlustusperioodidega“ samastada.

76. Siinkohal tuletan meelde ka seda, et määruse nr 883/2004 artikli 1 punkti t kohaselt ei ole „kindlustusperiood“ piiratud „sissemakseperiood[ide] või töötamisperiood[ide] või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise periood[idega]“. Seda mõistet kohaldatakse ka „kõi[gile] selliste[le] perioodide[le], [mille] [...] kõnealused õigusaktid võrdsustavad [...] kindlustusperioodidega“. Sellest tuleneb, et isikul võivad täituda liikmesriigis „kindlustusperioodid“ selle sätte tähenduses, kuigi ta ei tee selle liikmesriigi kohustuslikku kindlustuskeemi sissemaksid (ja ei tööta seal ega tegele ettevõtlusega).

77. *In casu* näib mulle, et Saksamaa valitsus viitab sellele, et sellise kutsealase väljaõppe perioodid, mille VA läbis Saksamaal enne seda, kui ta läks Madalmaadesse oma lapsi kasvatama, on SGB VI § 58 lõike 1 alusel samastatud „kindlustusperioodidega“. Eelotsusetaotluse esitanud kohus esitab oma eelotsusetaotluses sarnase väite. Tõepoolest, ta märgib, et aeg, mil VA läbis seda kutsealast väljaõpet, oli kantud tema kindlustuslukku kui „arvesse võetav periood“ või „pensioniõiguste arvutamisel arvesse võetav periood“.

78. Lisaks sellele oli Saksamaa viimane liikmesriik, kus VA-l täitusid „kindlustusperioodid“, enne kui ta kolis Madalmaadesse.

79. Seega ja kui eelotsusetaotluse esitanud kohtu kontroll seda kinnitab, kaldun arvama, et lähtudes eespool punktides 68–72 rõhutatud kaalutlustest, on liikmesriigi A (Saksamaa) õigusaktid vaidlusalustele ajavahemikele kohaldatavad ja nimetatud liikmesriik on ELTL artikli 21 alusel kohustatud võtma neid perioode arvesse nii, nagu need oleks täitunud tema territooriumil.⁴⁴

V. Ettepanek

80. Eeltoodud kaalutlustest lähtuvalt teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Landessozialgericht Nordrhein-Westfaleni (Nordrhein-Westfaleni liidumaa kõrgeim sotsiaalkohus, Saksamaa) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta määruse (EÜ) nr 987/2009, milles sätestatakse määruse (EÜ) nr 883/2004 (sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta) rakendamise kord, artikli 44 lõiget 2

⁴⁴ Mis puudutab küsimust, kas põhikohtuasjas asjasse puutuvad riigisisese õigusnormid on kooskõlas ELTL artikliga 21 (teine samm, millele viitasin eespool käesoleva ettepaneku 39. joonealuses märkuses), siis märgin, et kohtuotsustes Elsen (punkt 34) ja Reichel-Albert (punkt 39) on Euroopa Kohus juba kasutanud võimalust järeldada seoses põhikohtuasjas asjasse puutuvate sätete varasemate (identsete) redaktsioonidega, et niisugused sätted panevad halvemasse olukorda liidu kodanikud, kes on kasutanud ELTL artikliga 21 tagatud õigust liikmesriikides vabalt liikuda ja elada, ning on seetõttu selle sättega vastuolus. Minu arvates on see järeldus jätkuvalt kehtiv.

tuleb tõlgendada nii, et pensioni maksmise eest vastutav liikmesriik on ELTL artikli 21 alusel kohustatud kohaldama oma õigusnorme ja võtma arvesse teises liikmesriigis täitunud „lapsekasvatuseperioode“ nii, nagu need perioodid oleks täitunud tema territooriumil, tingimusel et esiteks on asjasse puutuval isikul täitunud esimeses liikmesriigis „kindlustusperioodid“ enne seda, kui tal olid need „lapsekasvatuseperioodid“, ja teiseks oli see liikmesriik viimane liikmesriik, milles tal täitusid sellised „kindlustusperioodid“, enne kui ta kolis. Esimese liikmesriigi kohustus võtta arvesse teises liikmesriigis täitunud „lapsekasvatuseperioode“ ei ole kohaldatav, kui see liikmesriik võtab selliseid perioode juba arvesse oma õigusnormide alusel. „Kindlustusperiood“ võib hõlmata perioodi, mis on pensioni maksmise eest vastutava liikmesriigi riigisiseste õigusaktide kohaselt samastatud „kindlustusperioodiga“, mille ajal ei tehtud sissemaksmeid selle liikmesriigi kohustuslikku pensionikindlustusskeemi.